

**Paul Schnabel**

## **Luns en later**

**Redactioneel**

***De Academische Boekengids 35, oktober 2002, pp. 2.***

Zouden al veel mensen weten wie de nieuwe Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken is? In enquêtes wordt op die vraag nog regelmatig de naam Luns genoemd, hoewel we inmiddels snel geteld alweer zeven ministers verder zijn. Toen dit archetype van de internationale diplomaat onlangs bij zijn dood weer archiverisch tot leven werd gewekt, zag ik ineens de stamboom voor me. Jozef Luns is de vader van Dries van Agt en de grootvader van Pim Fortuyn. In hun tijd waren ze alledrie als politicus populair juist bij mensen die niets van politici moesten hebben. Dat moesten ze trouwens zelf ook niet en dat vergrootte nog hun populariteit. Alledrie zijn ze ondanks hun partij in de ware betekenis van het woord toch politicus zonder partij geweest. Fortuyn is nog even de leider van een partij zonder politici geweest, maar ook hij had het liever helemaal zonder gedaan. Nog meer dan bij Van Agt was het persoonlijke bij hem politiek en het politieke ook heel persoonlijk. Zo ver ging Luns nog niet, al bedreef hij al welbewust op een heel persoonlijke manier politiek.

Hij kon dat doen dankzij de televisie. Toen Luns in 1952 voor het eerst minister werd, was de televisie net regulier gaan uitzenden. Het zou nog bijna tien jaar duren voor 'iedereen' televisie had en de bijzondere mogelijkheden van het nieuwe medium zichtbaar werden. Radio is inhoud, televisie indruk. Televisie wil verrassen en verstrooien, zoekt humor en gevoel, selecteert op bijzondere kenmerken en tegelijk op het vermogen in het eigen genre liefst dagelijks boeiend te blijven. De meeste politici hebben dan weinig te bieden, maar Luns voldeed perfect aan die eisen, net zoals later Van Agt en tot voor kort Fortuyn.

Dat is niet het hele verhaal. Het bijzondere is toch dat de drie populairste politici van de laatste halve eeuw in alle opzichten zo ver weg stonden van hun bewonderaars en kiezers. Luns was een karikatuur van deftigheid, Van Agt speelde de prinses op de erwt en Fortuyn omringde zich met alle statussymbolen van de nouveau riche. Alledrie koketteerden ze met hun katholieke achtergrond en kleedden ze zich zoals niemand van hun bewonderaars. Alledrie ook hielden ze er een vreemde dictie van het Nederlands op na, variërend van kakkineus tot ronduit nuchterig. Van het soms geforceerde gewoon doen van de meeste politici hadden ze in ieder geval geen van drieën last. Dat is eens te meer opvallend in een land waar gewoon doen een bijna dwingende eis is en de allergie voor aanstellerij endemisch.

Het geheim van de aantrekkelijkheid ligt waarschijnlijk in de combinatie van opvallen, afvallen, aanvallen en bijvallen. Het gaat om opvallende mensen in opvallende posities, die door uiterlijk en uitlatingen duidelijk laten blijken niet hetzelfde te zijn als de pluchezitters en zakkenvullers om hen heen. Zij nemen afstand van het systeem waar ze zelf deel van uitmaken, niet door zo gewoon mogelijk te doen en zich als iemand uit het volk voor te doen, maar door op een podium te gaan staan, zich heel zichtbaar te maken en een hoge toon aan te slaan. Zij spreken namens zichzelf, maar ze zeggen wat de 'gewone mensen' hoogstens durven te denken. Bijval, vertrouwen en hoop worden dan gemakkelijk gegeven, juist aan iemand die zo anders - en zoveel machtiger, slimmer, rijker - is dan je zelf bent. Dat is eigenlijk niets nieuws. Dat het anders moet en wat er anders moet, wordt altijd eerst door leden van de gevestigde orde gezegd. Om de steun van de meerderheid te krijgen, moeten ze niet alleen gehoord worden, maar eerst en vooral ook gezien. Wie al te gewoon is, wordt over het hoofd gezien en onder de voet gelopen.

**Paul Schnabel** is directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau.